

BUSOLA

Veton Surroi, Miliarderi, Prishtina, KOHA 2013.

© Veton Surroi, 2013

© KOHA

Sva prava zadržana. Nijedan deo ove knjige ne može se koristiti niti reprodukovati u bilo kom obliku bez pismene saglasnosti izdavača. U Srbiji objavio „Samizdat B92“, Makedonska 30, 11000 Beograd, tel.: (011) 3035 407

© of the translation: S. Fischer Foundation by order of TRADUKI

Objavlivanje ovog dela podržao je TRADUKI, književna mreža koju čine Savezno ministarstvo za Evropu, integracije i međunarodne poslove Republike Austrije, Ministarstvo inostranih poslova Savezne Republike Austrije, „KulturKontakt Austrija“, Gete institut, Javna agencija za knjigu Republike Slovenje (JAK), Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, Resor za kulturu Vlade Kneževine Lihtenštajn, Fondacija za kulturu Lihtenštajna, Ministarstvo kulture Republike Albanije, Ministarstvo kulture i informisanja Reublike Srbije i Fondacija „S. Fišer“.

Ovo delo je fikcija. Sva imena likova su izmišljena i svaka sličnost s nekim likom iz realnog života je sasvim slučajna. Naravno, nema fikcije bez realnog života.

Veton Suroi

MILIJARDER

S albanskog preveo Škeljzen Malici

Samizdat B92, Beograd 2015.

* * *

Sin Hamdija Lječija je, nakon mnogo godina, prekršio vlastita pravila.

Bio je emotivan, možda smo i mi insistirali na tome, možda i zbog atmosfere, ili zato što sam mu ja rekao da ću celu kafanu, pošto sam se vratio, častiti sa po jednim pićem i kad je Vuksan koji se ne zove Vuksan doneo piće, ja sam ga pitao šta je doneo sinu Hamdija Lječija a on je odgovorio: „Ništa, jer on nije pio ništa, a ti si poručio za sve ono što su pili ranije, što znači za nje-ga opet ništa“. Ja sam onda rekao Vuksanu koji se ne zove Vuksan da svi zaslužuju jedno piće od mene jer sam se vratio da živim u ovom mom gradu i svi treba da popiju po čašicu za slavlje. Vuksan koji se ne zove Vuksan rekao je da je on tu da posluhuje i da mu je drago to što čuje ali da svi znaju da sin Hamdija Lječija ne dolazi ovde da bi pio.

– Znam, došao je ovde da sakuplja usmena narodna predanja. Ali, večeras će i on popiti jedno pivo od mene.

Vuksan koji se ne zove Vuksan je doneo pivo. On se ne zove Vuksan. Zapravo, u ovom mestu se niko ne zove Vuksan. Mesto se zove Kod Vuksana, mada ne zvanično. Zvanično se zove Bife železnica, ali ne za nas. Mi ga zovemo Kod Vuksana i bilo ko da služi te večeri, za nas je Vuksan.

To je trebalo da zna i sin Hamdija Lječija ako bi pitao svog oca, a ovaj opet svog oca. Na kraju krajeva, oni bi po tradiciji trebalo da budu sakupljači poslovice, ali nisu.

Sin Hamdija Lječija načinio je grešku koju je sebi poricao, popio je pivo koje mu je doneo Vuksan koji se ne zove Vuksan. Napravio je još jednu grešku, opravdavao je svoje prisustvo na stanici, ili nam se bar tako učinilo:

– Bolje je da znaš nego da ne znaš.

Sad je osetio težinu brige jer je trebalo da ode brzo na pišanje, i ujedno olakšanje jer jedini događaj koji će propustiti ili ga neće propustiti biće onaj odlazak Belog koji nije Beli da izvrši samoubistvo. Jer to nije događaj.

* * *

Sin Hamdija Ljećija pravi veliku buku pišajući.

Mora da se dugo suzdržavao: nekoliko dana, možda čitavu nedelju. Kad ima mnogo događaja, sin Hamdija Ljećija ne moki; događaji mu ne dozvoljavaju da gubi vreme na sporedne stvari.

Oseti krivicu kad shvati da najjače osećanje postaje oslobađanje bešike od tečnosti. A u isto vreme obliva ga i hladan znoj dok shvata, iz dna stomaka, da ima još neispišane tečnosti. Ponovo oseća krivicu, ovog puta od misli koja mu dolazi u glavu, da je zaista pravo zadovoljstvo oslobađanje bešike od mokraće a da pri tom ne misliš ni najmanje na posledice. Osećaš olakšanje kad se spoje dva zadovoljstva, ono od poslednjih kapi koje isparavaju toplinu od pražnjenja bešike, i osećanja spremnosti da se opet vratiš u kafanu, u redovno stanje, toliko redovno da možeš izdržati da ne odeš u klozet narednih nedelju dana. Osećaš da se pridružilo još jedno zadovoljstvo, dok gledaš duboko preko zamagljenih stakala Vuksana, i vidiš da se sve stvari nastavljaju onako kako si ih ostavio. Nedostaje samo Beli, ali on je krenuo, kao što je poznato, da izvrši samoubistvo.

Mi ga vidimo kako se približava staklima i želi da uđe, a mi mu rukama dajemo znak da ne treba da uđe, znak koji bi on trebalo da razume, da nije dobrodošao u tom trenutku.

Osećamo, privremeno, zadovoljstvo isterivanja, nekakvog moralnog suda u ovom zaboravljenom zakutku grada, neku vrstu presude koja glasi: „Ti ne možeš da sediš s nama“.

Možda i nismo takvi. Možda smo osetili samo trenutno zadovoljstvo, konzumirali smo ga, videli smo šta znači isterivanje, ostrakizam.

Smekšamo malo, ja izlazim na vrata i kažem mu da ode da razgovara s Belim koji nije Beli, jer je otišao da se ubije.

Sinu Hamdija Ljećija promenila se boja lica. To je od stida, kaže Lorenc. A ja mislim da je od razdraganosti. Sve do sad on je jedini koji nije išao kod Belog koji nije Beli da ga odvrati od samoubistva. Bio je zauzet, kao i uvek, važnijim stvarima;

samoubistvo Belog koji nije Beli ne bi bilo novost, bilo bi samo ispunjenje predskazanog, štaviše obećanja.

Zatim, na njega i nije bio došao red da ode i odvrća samobicu. U svakoj rotaciji stolova onih koji su išli da ubeđuju Belog koji nije Beli da treba da živi, njegov bi sto bio preskočen. I to zato što je njegov sto, kako je to bio objasnio jedan od Vukšana, bio institucija.

Sin Hamdija Lječija prihvatio se zadatka s iskrenim osmehom. Na kraju je bio primljen u našu sredinu; verovao je da će i njegove reči sprečiti, uspešno, smrt.

Strah me je da će Lorenc progovoriti posle dugog ćutanja. Kad on progovori posle dugog ćutanja, to dobija značenje veoma teških reči, reči koje ne priliče kafani. Kad Lorenc dugo ćuti, on to radi zato što je video sva ta lica u kafani, slušao je sve one reči koje su tu izgovorene (uključujući i ćutanje Ilira, violiniste), i počinje da sažaljeva sebe, zašto se uopšte nalazi tu, među tim rečima koje su bile izgubile smisao još onda kad su prvi put izgovorene, možda pre tri ili četiri godine, a sad se one preživakavaju dok se potpuno ne osuše i ne počnu da se krune kao bajat kukuruzni hleb.

Osvetljen ovom jakom i belom svetlošću neona, kao svetlo bolnice, kao policijsko svetlo, kao rasveta neke državne prodavnice s praznim policama otvorenim samo da bi bile ispunjene.

Obraća nam se državni radio, jer se druge stanice ne mogu čuti u ovom lokalu, muzikom koju je odlučio da ponudi državni radio, svakim šumom koji je odlučio da ponudi stari radioaparatus požuteo od duvanskog dima, svim vestima koje se svaki sat emituju na državnom radiju o ratovima u kojima država pobeđuje a bivaju poraženi neprijatelji države, kao i o svim drugim, efemernim događajima koji se dešavaju u svetu u kojem vladaju zlikovci a koji će jednog dana, kad država pobeđi, postati dobar.

Strah me je kao i svaki put kad sam u ovo vreme sa njim, da će njegova reč stići i do mene, da će i mene uključiti u tu dugu listu. I kao što se uvek dešava kad sam uplašen, ja počinjem da govorim, govorim bez prestanka, i to bez glave i repa. Govorim

tako mnogo i tako dugo, objašnjavam i najmanje detalje, tako da na kraju ni sam ne razumem šta sam rekao.

Putovanje: Bilo je snega i magle na gradskom aerodromu, a onda i na onom skopskom; majka koja je došla da me isprati sneg i maglu je shvatila kao božji znak da ne bi trebalo da krenem jer je to put bez povratka. Avion ne veruje božjim znacima, iznenađuje te mađijama koje izvodi. U jednom trenu stižeš u Skoplje, posle nekoliko sati putovanja autobusom koji nema grejanja a vozi ga šofer jednom rukom jer mu je druga ruka zauzeta brisanjem šoferšajbne koja se stalno zamagljuje od našeg disanja. U sledećem trenu već si na aerodromu u Cirihu, u njemu je toliko toplo da vidiš mnogo mladih u majicama s kratkim rukavima a ti osećaš da ne pripadaš ovom svetu, znojiš se u vunenom puloveru ispod kog su zimska debela košulja i potkošulja dugih rukava – primoran si da se uvek braniš od nečeg. Naveče stižeš u London, predaješ pasoš graničnom policajcu, u njemu piše da imaš vizu za šest meseci i pravo da budeš zaposlen u tom vremenskom periodu. Policajac ti poželi dobrodošlicu, nakon dva sata si u privremenom stanu, čuješ buku velikog grada, u kom žive slobodni ljudi, počinješ da se raduješ jer poveruješ da postoji budućnost, ona koju možeš da planiraš.

Apartman: Mirisao je na kari, vlasnik je bio neki Indus, nije u njemu stanovao niko šest meseci. Indus se preselio u kuću na selu a stan je izdavao, ali niko nije hteo da ga uzme zbog jakog mirisa karija i drugih začina koji su se i posle šest meseci provetravanja stana još osećali. S platom koju sam dobijao samo sam taj stan mogao da iznajmim. U tom stanu šest meseci sam redovno, svake večeri kada bih se vratio s posla, slušao plačljivi glas moje žene: „Uvek sam znala da ću s tobom završiti u ciganskoj mahali.“ Ona bi plakala očajnije kad bih joj ja uzvratio da ovako kako ona govori o Indusu, Srbi govore o nama Albancima.

Plata: Na početku meseca sastavljao sam spisak stvari koje smo mogli kupiti od moje plate. Lista je bila nedeljna i u njoj sam beležio sve stavke do detalja, od kirije do količine mesa i mleka koja se može kupiti. Jednog dana žena je izašla sa ćerkom u šetnju; ja sam otišao na posao a one su nastavile dalje, išle su iz jedne ulice u drugu i završile su u Harrod'su, velikoj robnoj kući. Zanele su se tu mnogo sati iako nisu imale novca da bilo šta kupe. Kad su izašle napolje, žena nije znala kako da se vrati kući, nije se razumela u vozove niti gde je najbliža stanica metroa. Nije znala ni jezik. Napisala je bila adresu stana na jednom papiriću koji je držala u pasošu, a pasoš je držala kod sebe jer se bojala da će joj policija tražiti lični dokument, i da bi, u slučaju da ga nema, smesta bila isterana iz ove zemlje i vraćena tamo odakle je došla i gde ona nije htela da se vrati. Dala je adresu taksisti, došla je kući, kucala na ulazna vrata i ja sam platio za taksi. Te nedelje smo ostali bez mesa.

Englezi: Ćerka nije htela da spava jedne noći. Čula nas je kako se svađamo, ona je bila u spavaćoj sobi, mi smo bili u onoj drugoj koja je služila kao svaštara, kao dnevni boravak, kuhinja i soba u kojoj sam ja spavao na divanu koji se rasklapao i pretvarao u krevet. Ćerka nije nikako prestajala da plače, bio je to više plač iz inata nego zbog nečeg drugog, od one vrste plača koji razlikuje albansku decu od ostale dece, jer je ta vrsta plača duboko ukorenjena u istoriju, možda i u praistoriju, takav plač je kod svih drugih naroda izazivao naježenost, a kod nas se samo čeka kad će prestati, što samo pojačava plač do urlanja. Sišli su bili susedi s gornjeg sprata, jedan mladi bračni par Engleza, koji nisu mogli da spavaju zbog urlanja naše ćerke.

– Možemo li nekako da vam pomognemo? – pitali su nas. – Možemo pozvati lekara, ili ako vam trebaju kola možemo vas odvesti do bolnice.

Rekli smo im da plače od žalosti jer se setila bake.

Ona je nastavila da plače još petnaest minuta i oni su ponovo došli. Rekli smo im istu stvar.

Oni su rekli da su zabrinuti i da, ako ćerka ne prestane da plače, oni će biti prinuđeni da zovu socijalnu službu da se pozabavi slučajem, da nam privremeno oduzmu ćerku.

Njihov ton je bio ljubazan u toj meri da nam nije dozvoljavao da im kažemo da ne treba da se mešaju u naša posla. Onda je žena otišla u postelju sa ćerkom, zagrlila ju je jako, napravila je za nju noćnu tišinu tako što je svoje grudi prislonila na obraz ce ćerke toliko da otkrijemo da strah priziva san.

Albanci: Video sam na ulici jednog poznanika iz mog grada dok sam se peške vraćao kući. Bila mi je istekla nedeljna karta za metro i čekao sam ponedeljak da je kupim za sledeću nedelju. Pozdravio me je ispred jednog restorana gde je stajao s pregačom konobara i pušio cigaretu, setio sam se i njegovog imena, zvao se Agron. Rekao mi je da se on ovde zove Đovani, nije dobro da ga zovem Agron. Imao je i ličnu kartu sa zvezdom *Repubblica Italiana* pod imenom *Giovanni*. Zvao me je da ga u subotu posetim u njegovom apartmanu kada je imao slobodan dan. Živeo je u distriktu *Chelsea* blizu *Kings Road*a. Na toj adresi zvao se Agron, a žena i ja smo to shvatili jer je pravo ime bilo napisano na vratima apartmana. Ispričao nam je da je politički azilant – došao je jednog dana na londonski aerodrom, predao je jugoslovenske dokumente i poziv iz vojnog odseka za odsluženje obaveznog vojnog roka, priložio pisanu izjavu da ne želi da ratuje protiv drugih naroda kao i obaveštenje suda iz Prištine da se javi zbog izbegavanja vojne obaveze. Službenici Njenog veličanstva kraljice Elizabete osigurali su mu privremeni smeštaj na nedelju dana, zatim na mesec dana, onda su mu dali smeštaj za privremeni azil dok se ne završe ratovi s drugim narodima. Smeštaj je bio onaj stan u distriktu *Chelsea*. Stan je imao velike prozore i bio je dobro osvetljen, gledao je na jednu mirnu ulicu s viktorijanskim zgradama, kao na turističkim razglednicama Londona. Nije mirisao na kari. Agron nije trebalo da izdvaja deo plate da bi platio stan. Agron nije imao platu, dobijao je socijalnu pomoć. Đovani je imao platu, ali to je neko drugi.

Povratak: U Međunarodnom komitetu blagajnica mi je dala avionske karte i dve koverta. U jednoj su bile dnevnicke za petodnevno putovanje – toliko smo mogli da uradimo za tebe, da ti damo nešto para za put da biste kupili nešto, rekla je ona – a suma je bila kao pola moje plate. U drugoj koverti kolege s posla su sve priložile po neku banknotu za srećan put.

U podne je došao gazda da prokontroliše stan, uzeo mi je 50 funti za jednu noćnu lampu koja je bila slomljena a koja nije mogla da košta više od 5 funti („bila je uspomena od majke, donela ju je iz Bangalora“, rekao je) a zauzvrat mi je vratio depozit od jedne mesečne kirije koju sam bio dao kad sam iznajmio stan. I pored izdatka koji sam imao za uspomenu iz Bangalora stekao sam, prvi put, pristojnu sumu novca kakvu nisam imao poslednjih godina.

Zena je tražila da sebi priuštimo jedan dan šetnje po Londonu, bez one prisile sa spiskom za kupovinu hrane.

Mislio sam da bi bilo dobro da odemo u Ričmond, u šetnju pored reke, možda i na ručak tamo, nismo nikad bili na ručku u nekom restoranu u Londonu.

Ona je mislila da je bolje da odemo u centar, negde blizu *Harrod'sa*.

Razmišljao sam putem za *Harrod's* šta bismo mogli da kupimo za majku, kao mali znak sećanja na London, nešto što bi je obradovalo.

Ona je mislila da će biti bolje da obiđemo celu robnu kuću – nismo bili u žurbi da se vratimo kući.

Rekao sam joj da bismo možda mogli da kupimo suvenir za majku, kao i za njene roditelje.

Ona je rekla da ne želi da se vrati. Rekla je da je čvrsto odlučila da ostane u Londonu.

Tražiće azil, rekla je. Zahvaliće mi se za onaj za nju i ćerku nezaboravljeni dan kad sam se kući vratio oteklilih ruku, s očima koje su neprestano suzile od bola i s dovoljnom merom ponosa da celu priču o događaju svedem na reči „pretukla me je policija bez razloga“.

* * *

Život je dobar. Tako kaže sin Hamdija Lječija. Želi da ubedi Belog koji nije Beli da ne izvrši samoubistvo. Beli koji nije Beli gleda ga prodornim pogledom, pogledom koji sin Hamdija Lječija smatra izrazom nepoverenja. Beli koji nije Beli ne može da veruje kako neko može da dođe do nadvožnjaka s ovakvim argumentom da bi ga odvratilo od samoubistva, tog njegovog rituala koji ponavlja svake noći. Poslednji put kada je neko rekao nešto slično, a od toga moglo je proći i više od šest meseci, Beli koji nije Beli rekao je da to može biti samo veći podsticaj da čovek shvati da nema šta da traži u ovom ambijentu debila, u kom je najsnažniji argument *bić' bolje*.

Kod Ilira su sad došla dva bankara Baci i Tumač Znakova; došli su iz „Paštrika“. Baci traži od Ilira da svira na violini. Ilir nije navikao da mu se govori, niti on govori. Bankar misli da ga Ilir nije čuo jer i on sam ima problema sa sluhom; povisi glas toliko da svi čuju molbu da im Ilir nešto odsvira na violini. Čuli su svi osim Ilira koji sa prozora gleda scenu s Belim koji nije Beli kom nešto govori sin Hamdija Lječija.

Ilir koji nije navikao da mu se govori, a i sam ne govori, naučio je da čita s usana drugih. Ovako, nema potrebe da čuje ljudski glas, njegovu suvislost. Ilir misli da ljudski glas pripada čoveku, dok je muzika od Boga. Čitanje s usana omogućava mu da čuje samo glas Boga. Nema potrebe da čuje sina Hamdija Lječija. Taj punih petnaest minuta ponavlja varijacije iste rečenice; s istom konstatacijom: život je dobar. Dobar je život. Dobar je, veruj mi. Garantujem ti da je život dobar. Zapravo, dobar je. Život.

To izgleda kao kad neki Mocartov koncert za violinu započinješ prvim stavom. A onda i nastavljaš s tim prvim stavom. Zatim, kad na njega dođe red, opet ideš s prvim i sa kadencom koja nije zapisana u knjizi s notama. Uz izbacivanje orkestra. Uz Mocartovo objašnjenje da posle prvog stava sledi prvi stav. Jer potrebno je razumeti prvi stav da bi se stiglo do sledećeg, prvog stava.

Baci prilazi Iliru, a Ilir oseti senku nekog tuđeg tela koja ulazi u njegov prostor, da je neko preskočio ono što je podrazumevajuća, privatizovana granica njegove zone, njegove stolice i stola priljubljenih za istočni, stakleni zid lokala.

Baci misli da Ilir ne zna da govori. Gestikulira rukama da pokaže da treba da svira violinu, širom otvara svoje krupne oči, pravi grimasu na licu kao da nekom detetu govori kroz nos i pokušava da glasom naznači melodiju koju treba da svira, jer misli da Ilir nije sposoban da čuje.

Tumač Znakova kaže da mu traži neku drugu melodiju, od onih za svadbe.

I Vuksan koji nije Vuksan kaže bankaru da traži neku drugu, svadbenu melodiju.

Baci ne ume da objasni pesme, kaže da bi Ilir trebalo da zna i sam šta će da svira. Ilir čita s usana svim naručiocima pesama i čini mu se da sve usne ponavljaju isti refren, da su udruženi za jedan cilj, i jednu želju: *Da bude bolje*.

– Iznenadio sam se kad sam u Londonu pročitao tekst – kažem Lorencu.

On čuti, zatim mi kaže da ako želim da čujem neku pesmu mogu je naručiti, jer on ima mogućnosti da kaže Iliru i on će je verovatno svirati za nas.

Baci kaže Iliru da ne treba da bude razmažen, ne treba da se brine zato što svira u kafani a ne u Filharmoniji, jer i mi smo ljudi, i mi volimo muziku.

Opet ponavlja karikaturalni pokret ruke oslanjajući bradu na rame.

Opet ponavlja grimase lica, kao da peva, podižući obrve kao izraz osećanja za muziku koju želi da čuje.

– Trebalo je da mi kažete pre nego što sam otišao u London. Možda bismo tada sredili stvari. U ono vreme bilo je lako da se napiše.

– Da li se nešto promenilo za tebe? – pita me Lorenc. – Jer sve je isto pošto si se vratio.

Ilir gleda unaokolo, želi da proveriti da li su svi istog mišljenja i istog raspoloženja kao bankar. Ruku drži na futrolji violine

kao da je brani od nekog ko želi da mu je otme, ili da je otvori i natera violinu da nekako zavrta sama, bez ikakve veze s Ilirrom, a i bez nekakvih notnih pravila.

Lorenc kaže da je Beli koji nije Beli već trebalo da bude u lokal, jer se on obično vraća u ovo vreme.

Vuksan koji nije Vuksan donosi Iliru na sto jednu flašu kokte. Uzima čistu salvetu, vadi je iz nekog dobro skrivenog mesta na pregači i očisti mu čašu. Pokazuje rukom prema sebi, što treba da znači to da on čašćava Ilira; onda stavlja ruku na srce, kao što se izražava poštovanje na selu, kao da mu poručuje da su ponosni zbog njegovog prisustva u ovom lokal.

Ilir je zatečen između kokte i futrole za violinu, između upravo očišćene čaše i zahteva da svira na violini. Ilir ne želi da im objašnjava da on ne svira u kafani. Ni u restoranima. Ni na svadbama. Niti svira prema porudžbinama. Ni za dinare. Ni za marke.

Ilir svira violinu samo po notama. Note govore, Ilir ih samo prevodi pokretima, a violina onda svira. Ilir je prevodilac.

Ali on ne može da prevodi jezike koje ne poznaje. Ilir ne zna jezik njihove muzike. U očima mu se vidi velika muka. Nije uobražen kao što misle drugi, i nije da ne želi da ispuni želje ljudi. Ali ne zna; to ne može da im objasni. Treba da im govori, ali Ilir ume da se izražava samo violinom.

Kažem Lorencu da me je članak iznenadio. Kad sam ga preveo, došao je šef i pitao me je zašto mu nisam ispričao za taj događaj sa srpskom policijom, zašto sam skrivao tu činjenicu. – Šta se krije iza ovog skrivanja? – pitao me je šef.

– Zašto si mi onda rekao da ne pišem o Kotevu? – pitam Lorenca.

– Jesi li ti želeo da veruješ da se nama to dešava? Jesi li mogao da priznaš da se to dešava tebi a ne, kao što smo bili navikli, nekom drugom? – odgovara mi, potpuno trezveno, bez ikakve druge primese u tonu kojim govori osim što hladno konstatuje činjenice.

– I da nastavimo tako svaki dan dok nam se sledeći put ne desi isto? Da priznajemo da će se to desiti, da treba da bude tako?

Sin Hamdija Lječija kaže Belom koji nije Beli da je on još mlad, da ne zna ono što znaju svi ostali, ostali koji nisu mladi – *jer bić' bolje*.

Beli koji nije Beli je sumnjičav. Nije da ne veruje da će nekad negde biti bolje. Ali ne veruje da sanja, ne veruje da je ovo što se dešava stvarno, da se nalazi na mostu iznad železničkih šina s čovekom koji pokreće usne na mehanički način, kao nekakav robot koji kao konačni argument koristi poruku da će biti bolje.

Svi gledaju svaki Ilirov pokret, dok vadi violinu iz futrole, uzima i salvetu od jelenske kože s kojom očisti oslonac za bradu, izglanca metalni deo gudala, zategne žabice i proverava da li gudalo kontroliše strune, da li ruka kontroliše gudalo. Sledi pauza, tišina, dok Ilir vadi iz tašne partituru s naslovom

Violin Concerto No. 2 im D major, K.211 – Wolfgang Amadeus Mozart

Osloni partituru na stolicu preko puta, ustaje i gledajući prema tavanici lokala traži pogledom nešto što bi trebalo da mu da znak da počne, nekakav zvuk, svetlosni signal, tišinu.

Uzima kao znak naše kolektivno ćutanje i započinje prvi stav – *biće bolje, biće bolje, biće bolje* – lice mu pokazuje da je zadovoljan rečima koje kazuje Wolfgang Amadeus Mozart, uz ponavljanje najave o dolasku svetle budućnosti. Ilir svira prvi stav Mozartovog koncerta. Zatim svira prvi stav, da bi onda nastavio s prvim stavom.

Bankari izgleda shvataju poruku, počinju da drže ritam pljeskanjem, nalaze ritam kola – *bić' bolje, bić' bolje* – i izlaze na podijum da igraju, dva koraka napred, jedan natrag, ramena pomeraju ritmički, lica ozarenih kao na nekoj svadbi. Pridružuje im se Vuksan koji nije Vuksan da igra kolo koje nije kolo.

Ilir nastavlja da svira prvi stav Mocartovog koncerta. Zatim svira prvi stav, da bi nastavio s prvim stavom.

Lorenc kaže da je sin Hamdija Lječija budala. Kaže da se Beli koji nije Beli obično vraća brže u kafanu, ne sluša toliko dugo ubeđivanje onih koji ga odvrćaju od samoubistva. Kaže da čovek kakav je sin Hamdija Lječija može i da veruje svojim rečima; Beli koji nije Beli može da razume da ga neko stvarno ubeđuje da ne skoči s mosta, zatim razume da drugi stvarno veruju da je on došao da bi skočio s mosta, a razume da ako drugi veruju u to onda to i treba da je istina. I ako je istina, onda on treba da skoči.

Ilir je odlučio da nastavi s prvim stavom – *bić' bolje, bić' bolje* – sve dok se plesači ne umore. Plesači su odlučni da nastave s plesom sve dok ima muzike. Sin Hamdija Lječija odlučio je da ostane s Belim koji nije Beli sve dok ga ne ubedi u biće bolje. Beli koji nije Beli odlučio je da ostane tu dok sin Hamdija Lječija ne potroši sve svoje reči.

Lorenc je odlučio da ustane, da ode kod Belog koji nije Beli i da ga oslobodi ispunjenja obaveza prema bežećim istinama, kao što je očekivanje da se on baci s mosta na šine. Bežeće istine kao da vole mogućnost preskakanja stvari u životu – doba kada treba naučiti slova, doba kada treba pohađati sedmi razred, doba očinstva – uključujući i sam život.

– Uvek se žuriš – kaže Lorenc Belom koji nije Beli. – Vozu za Niš treba još dosta vremena da prođe ovuda.

Beli koji nije Beli konstatuje da nije pogodno pravi trenutak i pravo mesto. Kaže da će sledeći put doći u pravo vreme.

Sin Hamdija Lječija kaže da *će drugi put bit' bolje*.

Lorenc potvrđuje klimanjem glave. Da, kaže. Prekjuče.

Beli koji nije Beli vraća se u kafanu, vraća se i sin Hamdija Lječija. Sin Hamdija Lječija pokušava da razume da li ga svi posmatraju onako kako bi trebalo da ga posmatraju, kao uspešnog u njegovom pokušaju da spreči samoubistvo.

Sin Hamdija Lječija upija svaki pogled, svaku najavu pogleda i svaku neizgovorenu reč koja ih može pratiti.

Sin Hamdija Lječića dvadeset dva minuta doživljava sebe prvi put u životu kao nekog ko je u centru pažnje. Ne kao čoveka koji treba da zna o drugima, već kao čoveka koji treba da zna za sebe onakvog kako ga vide drugi.

Sin Hamdija Lječića nakon dvadeset dva minuta shvata da kad razmišlja samo o sebi, ne vidi živote drugih. I prvi put u svojoj uspešnoj karijeri ne čuje niti gleda odlazak voza za Niš, ne zna da su se u njega ukrcali jedan putnik s violinom i jedan drugi sa sjajnom fasciklom s fotografijama atraktivnih plaža.

Beli koji nije Beli nastoji da shvati kako treba da se ponaša dalje u ovoj noći, da li je spreman ili ne za još jedno pivo, i da li je kafana spremna da nastavi ili ne. Ili treba da dođe sutra uveče i vidi koji je sledeći voz koji treba da čeka, ne žureći se.

Jer ne možeš čekati i žuriti istovremeno, rekao mu je Lorenc.

I rekao mu je da mi kaže da je uzeo fasciklu turističke agencije sa sobom. U njoj je bila naša ispovest o Kotevu. Da je za ispovest došlo vreme. Da može biti istinito, da je to možda najbolja stvar koja je mogla da nam se desi; na kraju sve postaje istina. I da ćemo o tome razgovarati jednog dana, kad se i on vrati.

Kad prošlost mine.

(Priština – Ćerret / Albanija, 2011–2013)

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Narodna biblioteka Srbije, Beograd

821.18-31

SUROI, Veton, 1961-

Milijarder / Veton Suroi ; s albanskog preveo Škeljzen
Malići. – Beograd : Samizdat, 2015 (Sevojno : Grafičar). –
188 str. ; 20 cm. – (Edicija Busola ; knj. 101)

Prevod dela: Miliarderi. – Tiraž 700.

ISBN 978-86-7963-412-2

COBISS.SR-ID 215360012

Veton Suroi
MILIJARDER

Naslov originala
Miliarderi

Izdavač:
Samizdat

Edicija Busola:
Knjiga 101

Direktor:
Veran Matić

Zamenik direktora:
Ana Matić

Urednik:
Lidija Kusovac

Tehnički urednik:
Jelena Mitić

Lektura i korektura:
SAMIZDAT

Dizajn korica:
Nikola Radojčić

Štampa:
Grafičar

Beograd, 2015.

ISBN 978-86-7963-412-2